

Handläggare:
Cecilia Rivard
08 508 18 048

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2015-08-27

Program för Tyngdpunkt Farsta

Svar på remiss från stadsbyggnadsnämnden

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om förslag till program för Tyngdpunkt Farsta.

Per-Ove Mattsson
tillförordnad stadsdelsdirektör

Pär Dahlqvist
avdelningschef

Sammanfattning

Stockholm behöver en mer flerkärning struktur med täta och innehållsrika tyngdpunkter i ytterstaden. Farsta har potential att utvecklas till ett område med stadskaraktär och är i översiktsplanen – Promenadstaden – utsedd till en av ytterstadens nio tyngdpunkter.

Program för Tyngdpunkt Farsta omfattar stadsdelarna Farsta, Farsta strand och Larsboda. Fokus ligger främst på att utveckla Farsta centrum, skapa urbana stråk, vända Farsta mot sjöarna och att bilda ett grönt promenadstråk, Farstastråket, mellan Magelungen och Drevviken.

Ungefär 8 000 bostäder planeras att uppföras fram till år 2030. Förutom bostäder kommer utveckling att ske inom handel, näringsliv, förskola, skola, trafik, parker och grönstruktur.

Det är en spännande förändring som föreslås i delar av Farsta stadsdelsområde de kommande femton åren. Farsta föreslås utvecklas från förort till ett område med stadsstruktur. Förvaltningen har en positiv inställning till utvecklingen med ett ökat antal invånare, fler arbetsplatser, utvecklad service och en kvalitativ park- och grönstruktur. Några synpunkter finns dock, exempelvis kring förskoleplaneringen som förvaltningen inte tror kommer att motsvara behoven.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för ekonomi, stadsmiljö och strategi i samråd med förvaltningens övriga avdelningar.

Bakgrund

Om tio år kommer det att bo en miljon invånare i Stockholms stad. För att möta den växande staden har stadsbyggnadskontoret fått ett politiskt uppdrag att planera för 140 000 bostäder fram till år 2030.

Översiktsplanen – Promenadstaden – pekar ut Farsta som en av ytterstadens nio tyngdpunkter. En tyngdpunkt ska vara en tät och innehållsrik stadsdel i ytterstaden.

Styrgruppen för Tyngdpunkt Farsta består av representanter för stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, Farsta stadsdelsförvaltning, Familjebostäder, Atrium Ljungberg, Farsta företagsgrupp och Telia Sonera. En vision för Tyngdpunkt Farsta 2030 har tagits fram och utifrån den har en stadsbyggnadsstrategi antagits av stadsbyggnadsnämnden den 29 mars 2012. I samband med beslutet fick stadsbyggnadskontoret i uppdrag att arbeta fram ett program för Tyngdpunkt Farsta.

Programmet hanterar i första hand mark som staden äger och bidrar till det bostadspolitiska målet med 8 000 nya bostäder. Programmet omfattar Farsta, Farsta strand och Larsboda. Program har tidigare tagits fram för sambandet Högdalen–Farsta (bebyggelse utmed Magelungen) och Larsboda strand vid Drevviken. Båda dessa inkluderas i programmet för Tyngdpunkt Farsta. Fokus ligger dock på de delar av Farsta som berörs av

programmets huvuddrag, Farsta centrum, huvudgatorna och områdena längs sjöarna.

Stadsbyggnadsnämnden har remitterat förslaget till Farsta stadsdelsnämnd för yttrande senast den 7 september.

Remissen i sammanfattning

Övergripande programförslag

Förslaget innebär en knapp dubbling av antalet bostäder i programområdet. Dagens cirka 10 000 bostäder kompletteras med ytterligare ungefär 8 000 bostäder. Huvuddragen i förslaget:

- **Utveckla Farsta centrum.** Ett attraktivt centrum med bostäder verksamheter och handel är nyckeln till att utveckla Farsta till en tyngdpunkt.
- **Skapa urbana stråk.** Vägarna omvandlas till gator där samtliga trafikslag samsas i gaturummet. En tät och blandad bebyggelse skapar trygga och orienterbara stråk.
- **Vänd Farsta mot sjöarna.** Attraktiva boendemiljöer skapas vid Magelungens och Drevvikens stränder samtidigt som park- och naturmiljöer stärks.
- **Farstastråket – en stadsdelspark.** En serie av mindre parker mellan Magelungen och Drevviken kopplas samman till en stadsdelspark.

Bebyggelse

Programmet innebär ett så stort tillägg till befintlig bebyggelse att det kommer få en betydande påverkan på stadsbilden i området. Den nya bebyggelsen innehåller till största delen bostäder. Genom att placera exempelvis kommersiella lokaler och förskolor i bottenvåningarna skapas en berikande stadsmiljö. Garage placeras under mark för ett effektivt markutnyttjande och därmed högre exploatering.

Exploateringsgraden föreslås generellt vara något högre nära centrum och längs de urbana stråken. Bebyggelsen utgörs till största delen av flerbostadshus med omkring fem våningar. En stor del av den föreslagna bebyggelsen tillkommer i de delar som idag är parkering och väglandskap. Större sammanhängande utbyggnadsområden, som förhåller sig mer fritt till Farstas ursprungliga plan, finns främst utmed stränderna. Mindre kompletteringar kan göras i befintliga byggnadsgrupper.

Grönstruktur

Trots god tillgång på naturmark finns få ytor av mer omsorgsfullt iordningsställd karaktär. En upprustning behövs av befintliga parkytor och nya platser behöver skapas i anslutning till den nya bebyggelsen. En ny stadspark för Farsta, Farstastråket, föreslås genom att utveckla stråket mellan Hökarängsbadet och Farstastrandsbadet. Promenadstråket mellan sjöarna och Forsån, Strandstråket, ska också göras mer attraktivt.

Stora delar av Farsta rymmer naturvärden av mer eller mindre hög kvalitet. Vid åtgärder i områden med höga natur- och rekreationsvärden ska dessa värden beaktas. Funktionerna i ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO) ska så långt som möjligt stärkas och utvecklas.

Farstastråket ges ett blandat innehåll med flera olika parkkaraktärer. Delar av det kan utvecklas mot mer anlagd park. Utveckling för mer aktivitet föreslås vid Farstaängen och i anslutning till badplatserna.

Åtgärder för att utveckla Strandstråket genomförs i första hand i samband med de exploateringar som kommer att ske i strandnära lägen. Intill Hökarängsbadet föreslås att en större naturpark skapas genom att befintliga campingstugor utmed vattnet tas bort.

Idrott och lek

Farsta har en tydlig idrottsprofil och programmet har en uppgift att möjliggöra denna inriktning genom att säkerställa att mark reserveras för idrottsändamål och tillgängliggöra parker, stråk, lekplatser och naturområden. Inga nya idrottsplatser föreslås men de befintliga ska bevaras och utvecklas.

Farstaängen förbättras genom att bullerstörningar åtgärdas med landskapsplanering och bullerplank. En ny idrottshall skulle också kunna fungera som bullerskärm.

Hästhagen grusbollplan föreslås utvecklas genom ett pågående projekt i samverkan mellan stadsdelsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och idrottsförvaltningen. Bollplanen föreslås ersättas med en aktivitetspark utrustad med lekredskap, en mindre bollplan och en friliggande förskola.

Trafik

Farsta är till stora delar utformad på bilens villkor. Stora parkeringsytor och breda vägar sätter sin prägel på stadsbilden. Programförslaget syftar till att verka för framkomlighetsstrategins prioritering av kapacitetsstarka transportmedel med förbättringar för gång-, cykel- och kollektivtrafik.

- Huvudvägar ska omvandlas till levande gatumiljöer och minska deras barriäreffekt.
- Förbättra kopplingen mellan bostadsområden, verksamhetsområden, centrum, stationerna och sjöarna.
- Skapa ett sammanhängande gång- och cykelnät.

Genomfartsgatorna Farstavägen, Nykroppagatan, Larsbodavägen och Ågesta Broväg föreslås få en ändrad karaktär till huvudgator i en tätare stadsmiljö. Angöring ska säkras men i övrigt får bilparkering stå tillbaka när andra kvaliteter i gaturummet istället lyfts fram.

Nynäsvägen utgör en stark barriär och fler kopplingar över vägen bör studeras i samband med planeringen av nya bostäder vid Drevviken och i Teliaområdet.

Flertalet av Farstas gång- och cykeltunnlar föreslås vara kvar. I vissa lägen föreslås att planskilda korsningar tas bort för att skapa ett bättre integrerat gångvägsnät.

I Farsta centrum föreslås en ny attraktiv bytespunkt mellan tunnelbana och bussterminal. En viktig fråga för framtida planering av bostäder och arbetsplatser är möjligheten till busshållplatser utmed Nynäsvägen i anslutning till Larsboda trafikplats.

I en övergripande trafikanalys ska Larsboda trafikplats bristande koppling söderut och Farstamotets utformning studeras.

Bilparkering föreslås i princip genomgående att lösas i garage under mark.

Skola och förskola

Att skapa utrymme för förskolor och skolor i tillräcklig omfattning och i takt med bostadsbyggandet är en prioriterad uppgift i planeringen. I nybyggda områden finns ett omedelbart

behov av många förskoleplatser. Som utgångspunkt för planeringen av förskolor används riktvärdet 25 platser per hundra lägenheter.

Nya förskolor kan både byggas friliggande och i bottenvåningen på flerbostadshus. Förskolor i bottenvåningar innebär ett mer effektivt markutnyttjande eftersom bostäder och förskola då kan kombineras på samma markyta. Därmed sparas också markyta för rymliga förskolegårdar. I vissa fall föreslås att befintliga friliggande förskolor ersätts med nya förskolor i bottenvåningar på bostadshus. Det är av stor betydelse att förskolorna har väl fungerande gårdar och att skogsområden i nära anslutning till förskolor bevaras. En förskolegård bör ha minst 20 m² per barn med en minsta totalyta om 2 000 m². Det kräver i flera fall samnyttjande med exempelvis bostadsgårdar. Förskolegårdar ska vara öppna för allmänheten när förskolan är stängd.

Det finns tre kommunala grundskolor i Farsta: Magelungsskolan, Kvickentorpsskolan och Hästhagsskolan. Dessa kommer att kompletteras med en ny grundskola i före detta Farsta gymnasium, Farsta grundskola. Beredskap behöver dock finnas för ytterligare två grundskolor i Farsta. Programmet föreslår att lägen för nya grundskolor utreds inom Teliaområdet.

Näringsliv

Målet att skapa fler arbetsplatser i Farsta är högt prioriterat. Det gäller både att bereda plats för nya arbetsplatser men framför allt att utveckla befintliga arbetsplatsområden. Arbetsplatser kommer att skapas inom den service en växande befolkning kräver som utbildning och omsorg. Underlaget för handel och olika tjänster kommer också att öka. Andra faktorer som kan påverka är hamnetableringen i Norvik, friställandet av kontorsytor inom Teliaområdet och eventuell etablering av livsmedelscentrum i Larsboda.

Farsta centrum föreslås innehålla ytterligare minst 15 000 kvadratmeter kontor och vård samt 15-20 000 kvadratmeter handel. Uppskattningsvis kan dessa ytor inrymma cirka 1 000 arbetsplatser. Larsboda arbetsområde är i huvudsak planlagt för industriändamål. Möjligheten att utöka Larsboda arbetsområde med ytterligare verksamheter i närområdet skulle kunna finnas norrut, på stadens mark intill Teliaområdet och Nynäsvägen. Ett

livsmedelscentrum i Larsboda beräknas generera ungefär 1 000 arbetsplatser.

Områdesvisa fördjupningar

Centrum

Farsta centrum föreslås kompletteras med omfattande bebyggelse som i huvudsak tillkommer på befintliga parkeringsytor.

Sammanlagt bedöms förslaget rymma omkring 1 000 nya bostäder. De stora ytparkeringarna på Storforsplan, Farstaplan och Munkforsplan föreslås ersättas med garage. Nya offentliga platser och gator skapas och tunnelbaneentrén och bussterminalen omformas för en mer välkomnande entré och en attraktivare bytespunkt. Dagens slutna fasader mot parkeringsytorna föreslås öppnas upp med nya butiksentréer.

Förslaget utgår från tre strategier:

- Förstärk Farstastråket genom centrum. Integrera handel, kultur och attraktiva stadsrum.
- Skapa sammanhängande promenader som länkar samman centrums olika delar.
- Skapa identitetsrika kvarter med varierande förtätningsmöjligheter.

Farstastråket tas omhand genom att tillföra och rusta mindre parker och platser i centrum som inbjuder till aktivitet vid alla tider på dygnet. Farsta torg utvecklas med utgångspunkt i nuvarande funktion och utformning. Stationsplatsen skapas genom ett samlat grepp kring stationen och det som idag är busstorg på Kroppaplan. Där skapas en öppen och välkomnande mötesplats. Ekparken rustas för lek och rekreation. I anslutning till Farstastråket skulle parken kunna rymma en publik byggnad.

Mellan centrum och den nya bebyggelsen föreslås en småskalig och levande stadsgata som vänder centrums baksidor till framsidor. Längs stråket kompletteras Farstastråket med små, gröna platser.

Den yttre promenaden utgörs av befintliga huvudgator som omger centrum. Dessa förtätas och omvandlas enligt principen om urbana stråk för att tydligare prioritera gång- och cykeltrafikanter.

Parkkvarteren präglas av närheten till Ekparken. Kvarteren innehåller huvudsakligen bostäder i en grön och lite mer småskalig miljö. *Stadskvarteren* utformas med traditionella slutna kvarter med tydligt offentliga gator och privata gårdar.

Stationskvarteren har en hög täthet och blandat innehåll. Närmast stationen föreslås en stor andel kontor, utbildning och handel. I mer gynnsamma sollägen föreslås bostäder. En hög byggnad föreslås vid tunnelbanan som en ny markör i Farsta.

Kopplingen mellan handel och kollektivtrafik förstärks genom att nya handelsytor föreslås i gatuplan i direkt anslutning till tunnelbanan. För att möjliggöra alternativa rörelsemönster kan en öppning genom Farstaterrassens bottenvåning studeras.

Utformningen av centrum ska stödja hållbara resmönster i enlighet med framkomlighetsstrategin. Ett modernt resecentrum föreslås och en ny bussterminal utmed Larsbodavägen integreras i gatumiljön.

Samtlig markparkering ersätts med rationella och yteffektiva enheter. Större delen av parkeringen föreslås utgöras av stora enheter under mark vid nuvarande parkeringsplatser. Eventuella parkeringshus ska integreras i stadsbebyggelsen så att slutna fasader längs gatorna undviks.

Urbana stråk

De urbana stråken längs Farstas huvudvägar kommer vid sidan av centrum att vara det mesta påtagliga tillägget till Farstas ursprungliga plan. Några inriktningsprinciper:

- Väldefinierade gaturum. För att tydliggöra skillnaden mot Farstas ursprungliga bebyggelse bör byggnaderna i första hand placeras utifrån gatorna – inte landskapet.
- Levande bottenvåningar med entréer som orienteras mot gatan.
- Skala. Höjdsättningen ska utgå från platsens möjligheter och kvaliteter. Den genomsnittliga skalan bör ligga kring fem våningar för att uppnå önskad täthet.
- Gröna gator. Gatorna ska ges en grön karaktär genom exempelvis gatuplanteringar, fasadgrönka eller förgårdsmark.

Farstavägen föreslås omformas för att förstärka karaktären av att vara stadsdelens huvudstråk med ny gatusektion och bebyggelse. *Nykroppastråket*. Nykroppagatan utgör en viktig länk mellan Magelungens strand och Farsta centrum. En ny rad med bebyggelse föreslås längs gatans norra och västra sida. *Sunneplansstråket* är ett viktigt gångstråk från östra Farsta mot centrum. Hästhagens bollplan omvandlas till en aktivitetspark med mindre bollplan. Delar av planen används för en friliggande förskola. Vid Sunneplan ersätts den befintliga butikslängan med nya bostadshus med lokaler och förskolor i bottenvåningarna.

Vänd Farsta mot sjöarna

Huvudinriktningen för programmet är att förstärka de rekreativa värdena, samtidigt som ytterligare bostadsbebyggelse kan tillkomma. Magelungsvägen omvandlas till stadsgata för att ge minskad barriäreffekt. Gatan kantas av bebyggelse och får en ny sektion med generösa gång- och cykelytor, trädplanteringar och minskade körfält.

Ny bebyggelse föreslås i anslutning till Farsta idrottsplats och Farsta gård. Idrottsverksamheten i området ska ges fortsatt hög prioritet och möjligheten att utveckla området ytterligare med kompletterande verksamheter och hallar ska säkerställas.

På Ekshäradsgatan (kv Risselö) finns idag en förskola och en skogsklädd kulle. Programmet föreslår att man undersöker möjligheten att utöka förskolan och komplettera med bostäder i området. Brynzonen mot Farstastråket ska huvudsakligen bevaras.

Rondellen vid Magelungsvägens möte med Farstavägen föreslås ersättas med en mer yteffektiv utformning för att ge utrymme för omkringliggande bostadsbebyggelse.

Området mellan Magelungsvägen och järnvägen i Farsta strand har potential att inrymma ytterligare bebyggelse men rymmer också stora utmaningar i att hantera buller och risker från spår och väg.

En omfattande bebyggelse föreslås i närheten av Drevviken. Sammanlagt bedöms området rymma cirka 3 000 nya bostäder och kompletterande verksamheter och service. För att bättre koppla Farsta till Drevviken föreslås ett antal nya och förbättrade

kopplingar över Nynäsvägen, framför allt för gång- och cykeltrafik.

Ågesta Broväg utgör en viktig entré till Farsta. Genom att omforma trafikplats Larsboda skulle bebyggelse kunna tillkomma utmed gatan närmare Nynäsvägen. Området är utsatt för mycket höga bullernivåer. Att utnyttja bostadsbebyggelsen som en skärm är ett effektivt sätt att avskärma vägbullret.

Som en del av det gröna stråket genom Farsta föreslås en upprustning runt Hökarängsbadet och en utökad strandpark längs Drevviken. Det innebär att befintliga campingstugor inom cirka 100 meter från vattnet ersätts med ett större område av offentligt tillgänglig naturpark. Nuvarande gång- och cykeltunnel under Perstorpsvägen tas bort. Hökarängsbadets parkering föreslås flyttas till ett mindre exponerat läge.

Ny bebyggelse föreslås utvecklas längs Perstorpsvägen och de delar av campingstugeområdet som inte omvandlas till strandpark. Möjligheten att flytta Perstorpsvägen närmare Nynäsvägen för att möjliggöra en sammanhållen bebyggelse bör studeras i fortsatt planarbete. Sydöst om campingstugorna har planarbete för cirka 400 bostäder och förskola i Klockelund inletts.

Vid Färnebogatan finns en skola i låga enplansbyggnader som föreslås rivas och ersättas med flerbostadshus.

Telia lämnar 2016 sitt område på Mårbackagatan och Vitsandsgatan. En tidig uppskattning bedömer att området kan rymma minst 1 000 bostäder men siffran kan bli betydligt högre. Projektets omfattning gör att till exempel förskola och skola behöver lösas i tillräcklig omfattning inom området.

En omvandling av de höga lamellhusen på Vitsandsgatan till bostäder är rimlig. Detta kan ske genom ombyggnad och komplettering av befintliga hus eller att hela eller delar av området ersätts med ny bebyggelse.

Byggnaderna på Mårbackagatan är blåklassade, den högsta kulturhistoriska klassificeringen. Det talar för att byggnaderna även fortsättningsvis till stor del används för verksamheter eller service, men även studentbostäder kan prövas.

Ny bebyggelse föreslås tillkomma dels på parkeringsytor, dels som ersättning för byggnader som rivs.

Som en del av planerna på att förlägga ett Livsmedelscentrum i Larsboda föreslås åtgärder längs Ågesta Broväg, Mårbackagatan och Fryksdalsbacken, för att hantera ett större inslag av tung trafik.

Konsekvenser och genomförande

De frågor som har störst betydelse för programmet är kulturmiljö, naturmiljö, rekreation, buller, risk samt dagvatten. Frågorna lyfts i programmet och kommer att studeras mer ingående i kommande detaljplaner.

Parallellt med programarbetet pågår byggande och detaljplanering. Inför kommande detaljplanearbeten avses fördjupade, etappvisa stadsbyggnadsprinciper arbetas fram. Det är möjligt att dessa principer ska föregå markanvisningar för att i ett tidigt skede tydliggöra platsens förutsättningar.

Till grund för programförslaget har en mängd olika underlag tagits fram. Förslaget har bearbetats och omfattningen på programområdet har ändrats. Det gör att kunskapsunderlag och konsekvensbedömningar i vissa fall kan behöva uppdateras.

Utbyggnaden av Farsta kommer att ske etappvis. Stadens utgifter för investering i allmän plats som gator, parker och övriga allmänna platser, ska finansieras med intäkter från upplåtelse av stadens mark till bostäder. För att säkerställa att förskolor kan byggas ut i takt med det växande behovet är det viktigt att planera in dessa samordnat med bostäderna.

Vid en jämn utbyggnadstakt fram till 2030 kommer 400-500 bostäder att vara inflyttningsklara i Farsta varje år.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Arbetet med Tyngdpunkt Farsta har pågått under lång tid och programmet är ambitiöst och genomarbetat. Men det är också mycket omfattande och förvaltningen koncentrerar remissvaret kring de områden där nämnden har ett tydligt ansvar.

Eftersom det är ett programförslag beskrivs mål och utgångspunkter mer än detaljer. Programmet är översiktligt men i

vissa delar fördjupat. Förvaltningens fokus är framför allt på förskola, utemiljö, rekreation och det lokala näringslivet. Synpunkter finns givetvis på föreslagen bebyggelse men mindre på trafik, buller, skolor och centrumutveckling då det finns andra förvaltningar och remissinstanser som är bättre skickade att svara på dessa frågor.

För den som inte känner till Farsta väl är det inte alldeles lätt att följa med i geografin. Det används nya namn och okända begrepp på platser. Exempel är Ekparken, Dälden, Farstråket, Strandstråket, Farstabadet, Rödlöga. Kartorna i förslaget är förenklade och symbolernas färger som texten hänvisar till är svåra att skilja från varandra. Bortsett från det är det gott om andra bilder och illustrationer som åskådliggör förslaget.

Föreslagen bebyggelse

En stor del av bebyggelsen som föreslås är på hårdgjorda ytor som Farsta centrums och Teliaområdets parkeringsytor och i stora gaturum. Men även park- och naturmark kommer att exploateras. Med ett fåtal undantag har förvaltningen inte några invändningar mot föreslagna bebyggelseområden. Ska Farsta växa är det oundvikligt att även vissa grönytor försvinner. Det viktiga är att parker och grönområden av hög kvalitet bevaras och utvecklas.

Farsta centrum

Det förefaller naturligt att centrum ska ha höga hus och att bebyggelsen ska vara lägre vid naturområden. Ett syfte med tyngdpunkter är att de ska omvandlas från förortsmiljöer till områden med stadskaraktär. I det sammanhanget är det märkligt med den småskaliga bebyggelse som föreslås på Storforsplan, *parkkvarteren*. De halvprivata gröna rummen mellan husen finns det inte något behov av i centrum. Illustrationer över parkkvarteren visar även på problem med tillgänglighet. Det saknas möjlighet till angöring för exempelvis transporter av olika slag. Bebyggelsen på Storforsplan bör få en annan inriktning och förvaltningen menar att det bör byggas höga hus på Storforsplan.

Om grönytan mittemot före detta Farsta gymnasium, i förslaget kallad Ekparken, ska ges möjlighet att utvecklas till en attraktiv park och rekreationsplats, vilket förvaltningen gärna ser, finns det inte utrymme för en publik byggnad i den storleken som finns med på en av illustrationerna. Däremot kan en mindre byggnad som inrymmer exempelvis café förstärka parkens attraktivitet.

Farstaplan, *stadskvarteren*, ser på illustrationsbilder ut att vara endast ett fåtal våningar höga. Även här önskar förvaltningen en högre exploateringsgrad. Det som behövs i Farsta centrum, för att skapa mer aktivitet under fler timmar av dygnet, är bostäder nära inpå Farsta torg. Idén att fylla Munkforsplan, *stationskvarteren*, med kontor, utbildning och handel är av den anledningen mindre lämplig. Området vid tunnelbanestationen upplevs av många som otryggt. När butiker och kontor har stängt blir centrum tomt och ödsligt. Det finns därför ett stort behov av bostäder, inte flera verksamheter, för att skapa ett tryggare område.

Om det är möjligt att öppna Farstaterrassen, det långa huset mellan Storforsplan och Munkforsplan, för passage skulle både gång- och cykeltrafikens rörelsemönster bli mer flexibelt. Munkforsplan är idag en baksida av centrum vilket skulle förändras med en öppen förbindelse.

Den höga byggnad som föreslås vid tunnelbanan skulle kunna inrymma bostäder och kulturverksamheter. De kulturella verksamheterna i centrum är få och en placering av ett kulturhus vid tunnelbanestationen skulle vara strategisk.

Andra delar av tyngdpunktsområdet

De urbana stråken, som omvandlar vägarna till gator, ger en tätare och mer sammanhållen miljö. Med variation i byggnadshöjder och gröna luckor som sparas kommer Farstavägen, Nykroppastråket och Sunneplansstråket att tillföra något positivt till Farsta. Förvaltningen hoppas på attraktiva boendemiljöer med utrymme för fina promenad- och cykelstråk.

Området mellan Ekshäradsgatan och Magelungsvägen (kvarteret Risselö) ska inte bebyggas enligt förvaltningen. Redan på ett tidigt stadium har det framkommit att området har stora naturvärden. Befintlig förskola på Ekshäradsgatan bör däremot rivas och ersättas med en ny friliggande förskola med minst sex avdelningar.

Bostadsbebyggelsen som planeras vid Magelungens och Drevvikens stränder kommer förvaltningen med säkerhet att ha synpunkter på men dessa får avvakta till ett senare skede då det finns ett mer konkret underlag att ta ställning till. Men att Magelungsvägen kommer att omvandlas till en stadsgata är svårt

att tro med tanke på att järnvägsspåret löper längs med vägens ena sida.

Det är ett bra förslag att se över möjligheterna vid Farsta idrottsplats att omdisponera bland byggnaderna. En flytt av den provisoriska idrottshallen närmare Magelungsvägen till förmån för nya bostäder i hallens nuvarande läge är en bra idé att utreda.

Byggnation på befintliga parkeringsytor vid Farsta idrottsplats och simhallen är bra då det sker på redan exploaterade ytor. Samtidigt måste parkering till idrottsplatsen, simhallen och Farsta gård få en rimlig lösning. Enligt förvaltningens uppfattning får bostadsbyggande i området inte resultera i att det inkräktar på och minskar tillgänglighet och möjlighet till sport och rekreation.

Kring delar av Perstorpsvägen och Drevviken pågår planarbete. Telias flytt kan innebära bättre kopplingar mellan olika delar av Farsta. Telias två områden är mycket stora och rymmer förutom befintliga byggnader också plats för ytterligare bebyggelse på områdets stora asfaltytor. Teliaområdet kan omvandlas till en ny stadsdel som innehåller bostäder, skolor, förskolor, annan service och arbetsplatser. Nynäsvägens stora barriäreffekt kan minskas om ett antal ekodukter anläggs för att skapa ett samband mellan Farsta centrum, Teliaområdet och planerad byggnation vid Larsboda strand. Exempel på bra ekodukter finns i Hammarby sjöstad över Södra länken.

Förvaltningen är tveksam till uppförande av bostäder som bullerskärm vid Ågesta Broväg–Nynäsvägen. Bostäder i ett så bullerstört läge är inte lämpligt. Om området ska bebyggas bör det istället inrymma verksamheter.

Park och grönytor

Förvaltningen instämmer i stort sett i de förslag som presenteras för grönstrukturen i tyngdpunktsområdet. När 8 000 bostäder planeras inom ett tämligen begränsat område är det viktigt att strategiskt placerade grönområden sparas och inte bebyggs. Trycket på befintliga grönytor kommer att öka med en kraftigt växande befolkning.

Centrum är tyngdpunktens medelpunkt och strategin att förstärka den nya stadsparken Farstastråket, området mellan Hökarängsbadet och Farstastrandsbadet, genom centrum med

platser för olika aktiviteter som exempelvis torgbildning på Kroppaplan och lekmöjligheter i Ekparken stärker områdets attraktivitet.

Däremot är förvaltningen osäker på om förslaget att skapa små fickparker och platsbildningar, som komplement till de större parkstråken, bidrar till att skapa bra mötesplatser. Fickparker ska vara centralt placerade där folk rör sig. Är läget perifert används de inte av någon. Små platser som inte används kan ta mycket driftmedel i anspråk.

Förvaltningen vill att Farstaängen, hela området från Nynäsvägen vidare mot Dälden (delen närmast centrum), ska utvecklas till en park med aktiviteter året om. Förutom parklek skulle området kunna inrymma skridskobana, bangolf, bouleanor, café, skejtbana, utegym, fotbollsplan, evenemangsplats med mera. Idén att bygga en idrottshall som bullerskydd, tillsammans med andra bullerbegränsande åtgärder, är bra då det erbjuder ytterligare möjligheter till aktiviteter.

Längs det så kallade Strandstråket föreslås att det anläggs fler bryggor längs stränderna. Bryggor finns redan i ganska stor omfattning. Ytterligare behov finns möjligen i riktning mot Fagersjö. Vegetationen på båda sidor om Forsån behöver röjas och glesas ut. Idag är det inte möjligt att paddla i ån, i delen närmast Drevviken, och det skulle vara ett lyft om det blev möjligt.

Förvaltningen har inga invändningar mot att campingstugorna längs vattnet och cirka 100 meter upp i området tas bort för att anordna en naturpark vid Hökarängsbadet. Förvaltningen uppfattar det som att samtliga stugor måste flyttas eftersom bebyggelse föreslås längs Perstorpsvägen. Förvaltningens mening är att campingstugeområdet idag uppfattas som privat av många och därför inte inbjuder allmänheten till att vistas i området.

Hökarängsbadets parkering föreslås flyttas till ett annat läge, men förvaltningen anser att parkeringen ska vara kvar för att badet ska vara tillgängligt även för funktionsnedsatta.

Idrott och rekreation

Enligt förslaget ska mark reserveras för idrottsändamål. Grönytor och stråk ska förbättras och Farstas idrottsprofil ska tas tillvara.

Samtidigt föreslås inga nya idrottsplatser. Det är möjligt att det inte behövs någon ny stor idrottsplats, men om Farstas befolkning ökar med det dubbla räcker inte befintliga hallar och planer. Markytor för detta bör därför planeras in i programmet.

Förändringen av Hästhagens grusbollplan till en aktivitetspark kommer att bli ett betydelsefullt tillskott för spontanidrotten. Den centrala placeringen i Farsta, i direkt anslutning till skola och förskolor, ger platsen ett mycket attraktivt och tillgängligt läge.

Förhoppningsvis kan det, med initiativ från någon privat entreprenör om staden inte har möjlighet, etableras en idrottsanläggning i Larsboda företagsområde. Exempelvis klättring har goda förutsättningar på platsen. Förvaltningen hoppas att planerna på idrottsändamål på den före detta stenkrossen finns kvar i planeringen för området.

Trafik

Förslag till hur trafikfrågorna ska lösas är översiktliga och beskrivs generellt. En trafikanalys kommer i ett senare skede.

Ett nytt resecentrum för kollektivtrafiken planeras och en ny bussterminal föreslås längs Larsbodavägen. Förslag på hur bussterminalen kommer att utformas finns inte med i programmet. Inte heller nämns om tunnelbanans kapacitet är tillräcklig eller om några beräkningar gjorts om den förväntade befolkningsökningen. Det är trångt på Farsta tunnelbanestation i rusningstid redan idag och ytterligare en entré, norrut eller söderut, kan behövas.

Framkomligheten för cyklister i Farsta centrum måste bli bättre. I nuläget är det bilisterna som har företräde. Det är i stort sett omöjligt att ta sig genom centrum på cykel. Det saknas även parkeringar för cyklar i lämpliga lägen. En satsning på sammanhängande cykelbanor är tilltalande men tillgängligheten till centrum är viktig och bör även den prioriteras i planeringen.

I Farsta befinner sig ofta biltrafik och gående på skilda plan. Gångtunnlar är trygga på dagtid men upplevs ofta som otrygga när det är mörkt. Det bör alltid finnas möjlighet att korsa en gata i gatunivå. Förutom att gångtunnlar kan vara otrygga tar de även mycket mark i anspråk. Förvaltningen är därför till övervägande del positiv till att en handfull gångtunnlar tas bort och att marken

nyttjas på ett bättre sätt. Två centralt belägna friliggande förskolor kommer dock att rivas om förslaget blir verklighet, vilket är mycket negativt.

Förvaltningen har ingen erfarenhet av trafikplanering men har fått uppfattningen att cirkulationsplatser är bättre ur trafiksäkerhetssynpunkt än T-korsningar. Det är därför något överraskande att den överdimensionerade rondellen vid Farstavägen–Magelungsvägen föreslås omvandlas till en T-korsning. En minskning av rondellen borde också möjliggöra bostadsbyggande i området.

Så kallade mobilitetstjänster – bilpool, biluthyrning och taxi – föreslås planeras in i ett tidigt skede inom tyngdpunktsområdet för att minska behovet av privat biläggande. Fungerar idén är det ett bra sätt att möjliggöra ett lägre parkeringstal än normalt.

Förslaget att generellt lösa parkeringsfrågan med garage under mark får förvaltningens instämmande. Boende som är i behov av garageplats bör själva stå för kostnaden till skillnad mot nu när kostnaden vid nybyggnation fördelas på samtliga boende, oavsett bilinnehav. Ett problem med stora garage är att de ofta uppfattas som otrygga. Satsning på välplanerade garage och trygghetsskapande åtgärder är därför betydelsefullt.

Hur garageparkeringar till centrums butiker och verksamheter ska lösas med in- och utfarter och tillgänglighet på Storforsplan, Farstaplan med flera platser finns inte redovisat i programmet.

Förskoleplanering

Programmet föreslår att flera friliggande förskolor rivs till förmån för byggande av flerbostadshus. Förskolor föreslås inrymmas i bottenvåningarna. Om utbyggnadstakten är jämn tillkommer 400–500 lägenheter årligen i Farsta fram till 2030. Planeringstalet för förskolor är 25 platser per 100 lägenheter. Det betyder att ungefär 100 förskoleplatser ska tillkomma varje år. Om dessutom befintliga friliggande förskolor rivs är det ytterligare platser som måste anordnas. Förvaltningens uppfattning är att antalet förskolor som föreslås i programmet är otillräckligt.

Det är inte realistiskt att tro att förskolor i bottenvåningar på flerbostadshus klarar behoven av barnomsorg. För att en förskola ska ha en ekonomi i balans och fungera på ett bra sätt ur

planeringssynpunkt är 3–4 avdelningar den minsta tänkbara storleken. Det beräknas vara 18 barn per avdelning. Större förskolor med 5–6 avdelningar är önskvärt men kräver stora gårdsytor.

Det är dock bra att programmet uttalar att gårdarna bör ha en yta om minst 20 kvadratmeter per barn och ha en storlek om minst 2 000 kvadratmeter. Det är en mycket stor yta och bör nog tolkas som att det även omfattar den friliggande förskolebyggnaden. På en bostadsgård lär det inte vara möjligt att uppnå en minsta yta om 2 000 kvadratmeter. Förvaltningen vill framhålla att gårdarna ska vara utrustade för förskolans behov med friytor, lekutrustning, vegetation med mera. Det är naturligtvis än viktigare med högkvalitativa ytor om planeringsmått för en gård inte kan tillgodoses.

En förskolegård med gräsytor, buskar och planteringar blir snabbt nedsliten. Konstgräs och mjuka plattor kan anläggas för att klara slitaget, men det är tveksamt om en sådan gård accepteras som utemiljö av de boende som delar gård med en förskola.

Redan idag är kommunala förskolegårdar öppna för allmänheten när verksamheten är stängd men det kan gärna göras mer känt. Om det till övervägande del ska inrättas förskolor i bottenvåningar så är det inte troligt att allmänheten får tillgång till exempelvis bostadsrättsföreningarnas gårdar. Ett stort antal gårdar faller därmed bort som allmänna lekplatsytor.

Förvaltningens förslag är att ett antal basförskolor byggs. En basförskola är företrädesvis en friliggande byggnad som ska tillgodose det kontinuerliga behovet av förskoleplatser. Det är en permanent byggnad med tillagningskök som bör ha 6–8 avdelningar. Den bör vara centralt placerad nära kollektivtrafik. Basförskolorna kompletteras med förskolor i bottenvåningar eller exempelvis i skolor. Förskolor placerade i bottenvåningar på flerbostadshus ska dock inte vara huvudalternativet så som förslaget förordar.

Förvaltningen är tveksam till resonemanget att kombinationen förskola och flerbostadshus ger ett mer effektivt markutnyttjande. Resultatet blir sannolikt att förskoleverksamheten blir ineffektiv och dyr och att barnen får alltför små ytor för utevistelse.

Placering av eventuell ny skola görs bäst inom Teliaområdet. Skolor med tillhörande skolgårdar är mycket ytkrävande och förvaltningen kan inte se att det finns någon byggbar mark någon annanstans inom tyngdpunktsområdet.

Näringsliv

För att få ett mer levande stadsdelsområde är det nödvändigt att fler arbetsplatser lokaliseras till tyngdpunkten. Förslaget att undersöka möjligheter för att etablera lokaler för lager och lättare industri längs med Nynäsvägen är en bra idé då det även kan fungera som bullerdämpning för närliggande bostäder. Blandade områden med både arbetsplatser och bostäder bidrar till att ett område har aktivitet under fler av dygnets timmar vilket är positivt.

Under flera år har staden arbetat för att flytta slakthusområdets verksamheter till Larsboda industriområde där det sedan flera år finns ett planlagt industriområde. Det befintliga företagsområdet i Larsboda behöver ytterligare verksamheter och Farsta stadsdelsområde behöver fler arbetsplatser. Förvaltningen vill understryka vikten av att arbetet med att förlägga delar av slakthusområdets verksamheter till Larsboda verkligen prioriteras. Detaljplanen medger även sportanläggning vilket är en intressant kombination med arbetsplatsområde. Det stämmer även väl överens med Farsta som ett område med idrottsprofil.

Sambandet mellan olika solitära områden i Farsta behöver göras tydligare. I det sammanhanget är det möjligt att Telias flytt 2016 öppnar för att skapa mer naturliga förbindelser och stråk mellan Teliaområdet, Larsboda företagsområde och även Farsta centrum.

Ytorna för handel, vård och kontor i Farsta centrum föreslås utökas. Det genererar fler arbetstillfällen vilket behövs. Men det som främst behövs i centrum, och som saknas idag, är enligt förvaltningen bostäder och kulturverksamhet.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Stadsbyggnadsnämndens förslag till program för Tyngdpunkt Farsta. Förslaget finns på www.insynsverige.se/stockholm-farsta